

20 + 20

Epizódok a Mozgó Világ történetéből

2023

A folyóirat hátsó kisagyába befészkelte magát a háború. Alig van hónap, amely kihagyta volna az orosz „különleges hadművelet” jelentőségét, következményét, politikai hangulatot befolyásoló traumáját (Csepeli György, 9. szám, Sz. Bíró Zoltán, 10. szám, Végel László 12. szám). Az év végére pedig – mintegy menetrendszerűen – megérkezett a gázai tragédia is (pódiumbeszélgetés a Fapados Szalonban, 12. szám), hogy ha szabadulni akarnánk a nyomasztó víziótól, szívjuk egészen tüdőre a rombolás füstjét. Képzeletünkbe vágott egy régi ostrom utáni világ látványa. Ettől féltünk, ettől félünk, ez van valamennyiünk kollektív emlékezetében. Ezért idéztem ide. (pszj)

Hetényi Zsuzsa

228

„A trójai háború még nem ért véget”

Körkérdés az orosz irodalom tizenhat kutatójához (3. szám)

„Kérdés Önről. Mi változott az életében és a munkájában a háború kezdete óta (emigráció, passzivitás, tudományos témaváltás, részvétel/visszalépés az együttműködésekben, konferenciákon, publikációkban) – a bojkott változatai az Ön részéről.

Klasszika-filológus, orosz elit egyetem két éve elbocsátott professzora, most névleg a cambridge-i college vendégkutatója 2023 októberéig, Németországban él:

– 2020-ban hagytam el az Orosz Föderációt, mivel büntetőjogi felelősségre vonás fenyegetett a közösségi médiában tett megjegyzéseim miatt. Pontosabban: egyetértettem azzal, amit Susan Sontag 1992-ben mondott, amikor azt javasolta, hogy az orosz újságírók a terrortámadásokat tekintsék a csecsenek és ingusok Szovjetunió/Oroszország elleni nemzeti felszabadító harca részének. Azért írok ilyen részletesen, mert az a nagy általános tragédia, amely február 24-én az egész társadalmat sújtotta, sokak számára logikus folytatása vagy fejleménye volt annak, ami már korábban is történt az életünkben...

Irodalmár, fordító, nagy egyetem neves oroszirodalom-professzora, médiaszereplő, nő, Párizs

Ma már nem utasítom el, hogy a nagyközönség számára előadásokat tartsak a háborúról, viszont a tudományos konferenciákon való részvételtem korlátoztam a tisztán filológiai témákra. A tudományos kapcsolataim Oroszországgal részben megszakadtak, ugyanakkor egy új emigráns közösség van kialakulóban, bár még nem egészen világos, hogyan fog ez működni... Ami a franciaországi orosz kulturális szervezeteket illeti, 2014-ben megszakítottam velük minden együttműködést. Ebben a tekintetben semmi sem változott számomra.

Oláh Norbert: Békamesék 11. (6. szám)

**„Kedves apa, mondd, mi lett volna,
ha mégiscsak írnál egyszer?” – Levelek Molnár Ferenchez,
Sárközi Márta, bevezette Széchenyi Ágnes (7–8. szám.)**

„...Mit írhatnék neked, ami onnan nézve érdekesség? Néha próbálom Pestet a te szemeddal nézni, és akkor elgondolom, vajon mit szólnál, ha látnád mindazt, amit a mi szemünk már mint természetest észre sem vesz? Hogy a Vérmezőn van az autótemető, ahol ezrei fekszenek az ostrom alatt szétrobbant, felfordult, kibelezett autóknak és tankoknak. Hogy a Retek utcában keresztben fekszik a földbe fúródva egy tigrispáncélos.¹ Hogy a Franklin nem könyvet árul, hanem ablaküvegpótló, csónaklakkal preparált csomagolópapírt, de azt is valami kis udvari szobában, mert a régi Franklin palota por és hamu. Hogy a Széna téren állandó tábla jelzi, hogy a két pontonhíd, a „Mancsi” és a „Bözsi”² mikor vannak nyitva, mikor csukva, s ha csukva vannak, végeláthatatlan sorok állnak órákig esőben, hóban az alsó rakparton, várva három ócska aldunai kompra és az egyetlen kis balatoni jachtra...

Szerbusz, jó karácsonyt és újévet, ölellek
Márta”

¹ A „tigrispáncélos” ún. nehéz harckocsi a második világháborús német haditechnika-fejlesztési erőfeszítések mintapéldája. A típust először 1942 augusztusában vetették be Leningrádhoz közel, a Ladoga-tó térségében, később szinte az összes hadszíntéren megjelent.

² 1945. november 18-án, a felrobbant Erzsébet híd közelében felavatott ideiglenes pontonhíd.

A mélyrepülés éve. Még tartott a Covid, és elkezdődött a háború. A *Mozgó* még remélte a demokratikus visszarendeződést (Mihályi Péter, 1. szám), azután kijózanodott az oltári nagy pofontól, a negyedik kétharmadtól (Fleck Zoltán, 10. szám). Kezdünk a sallerekhez hozzászokni. De azért a lap okokat keresett továbbra is, történelmet firtatott rendületlenül, és igyekezett a szürreáliát áttemelni a realitás szférájába. (Csunderlik Péter, 9. szám; Zsigó Jenővel beszélgetett Váradi Júlia (12. szám). Ahogy tettük volt az elmúlt esetekben. Első választásom tehát „az orosz helyzet” tolmácsolását segítő két autentikus, odavalósi szerzőre, mint illusztrátorokra esett. A második pedig a képzeletről. Pedig szívem szerint olyanokban gyönyörködtem volna inkább, mint egy hamisított diszkógömbről szóló remek tárcában (Tábori Zoltán, 6. szám). Merthogy az még egy másik, békebeli, csak egy szimplán simlis világot idézett fel. (pszj)

Ljudmila Ulickaja

Ajánlás (7–8. szám)

230

Rengeteg politológus, szociológus, az orosz történelem számos kutatója teszi fel ma a súlyos kérdést: hogyan válhatott Oroszország, az az állam, amely a második világháború után a világbéke élharcosának, humanitárius üzenetek hírhozójának és a társadalmi igazságosság bajnokának mutatta magát, egyszer csak az agresszió jelképévé azzal, hogy háborút indított egy korábban mindig „barátinak” és „testvérnép” lakta helynek nevezett szomszéd ország ellen? Hogy tehetett Oroszország ilyet? Hogyan boríthatta így fel egy csapásra a második világháború utáni európai békekerendet?..

Elena Kostioukovitch

Putyin fejében (7–8. szám)

A *Russzkij Mir*ről Putyin már 2014-ben, közvetlenül a Krím félsziget elfoglalása után, azon a sajtótájékoztatón említést tett, amelyet minden év decemberében egyenesben szokott közvetíteni valamennyi tévéállomás. Beszédében ekkor azt a kijelentést tette, hogy az orosz „genetikailag rendkívüli” nép...

„Az orosz világot különleges genetikai kóddal megáldott emberek lakják! Olyan nép ez, amely nem fél a haláltól, amely megveti a fölösleges kényelmet és a luxust. Az orosz világ olyasmit hoz magával és kínál fel, amit más nem tud nyújtani Európának. Olyasvalamit, amivel Európa nem rendelkezik: az idegen kultúra és mentalitás diktátuma elleni lázadás bátorságát.”...

Borsos Lőrinc: A káosz uralkodik (3. szám)

Lady Chatterley gyerekkori emlékei (12. szám)

aput a múltkor kérdőre vontam:
mondd, apu, miért nem szavazhatnak a nők?
azt mondta, később megbeszéljük, bonyolult ez a téma.
azt mondtam, oké, apu, várom, hogy megbeszéljük.
azóta is.

*

múltkor épp a kertbe karikáztam,
jön a vén kertész, buggyos nadrágjába törli kezét,
aztán a fejemet kezdi lapogatni,
mondja, milyen nagy, okos.
én meg, mint akit hájjal kenegetnek,
boldogan elvigyorodtam,
mondta, menjek vele a faházba,
mentem boldogan.
leültetett, adott egy csésze teát.
azt az iskolában miújság?
na meg otthon?
elmondtam engedelmesen, amit kell ilyenkor.
nézzem, milyen nagy neki is.
csodálkozón meglapogattam,
azt mondta, ez is dicséret,
nem adja ám kezébe akárkinek,
de kint el ne dicsekedjek vele,
mert azt mondanák, nagyképű vagyok.
nem is mertem kezet mosni azóta,
elmondani se senkinek: nehogy azt higgyék, dicsekedem.

Közösségem számára a remény éve volt, számomra a vesztesége. Próbáltuk a lehetetlent – mert hát utólag persze az volt –, és csodák csodája, a lehetetlen természetesen nem sikerült. A tanulság levonása a következő évre maradt. A veszteség viszont – Vitányi Iván halála – nem csak engem viselt meg, a lap is meggyászolta (Radnóti Sándor, Csepeli György, 10. szám). Nehéz volt illusztrációt válogatnom. A hazai közbűnök kimondóinak írásaiból szemeztek? Érdemeik miatt szerkesztettem volna ide azokból is (Várhegyi Éva, 3. szám; Lóvei Pál, 7–8-as szám; Vásárhelyi Mária, 12. szám). A világ bajait körbejáró dolgozatokból válogassak? Azok is lényeges dolgokról tudósítottak (Szelényi Iván – Mihályi Péter, 2. szám; Markó Béla esszéje, 5. szám; Dobozi István Amerika-cikke, 9. szám). Végül a magam részéről egy szerelmes gyászvers mellett döntöttem. Nekem ez fejezte ki (és be) az évet. (pszj)

Gergely Ágnes

Éjfél körül (11. szám)

Úgy múltál el, oly észrevétlenül,
mint a háború, ez a második.
Fölparázslék még az emlékezet,
de a közönyre az ész rászokik.

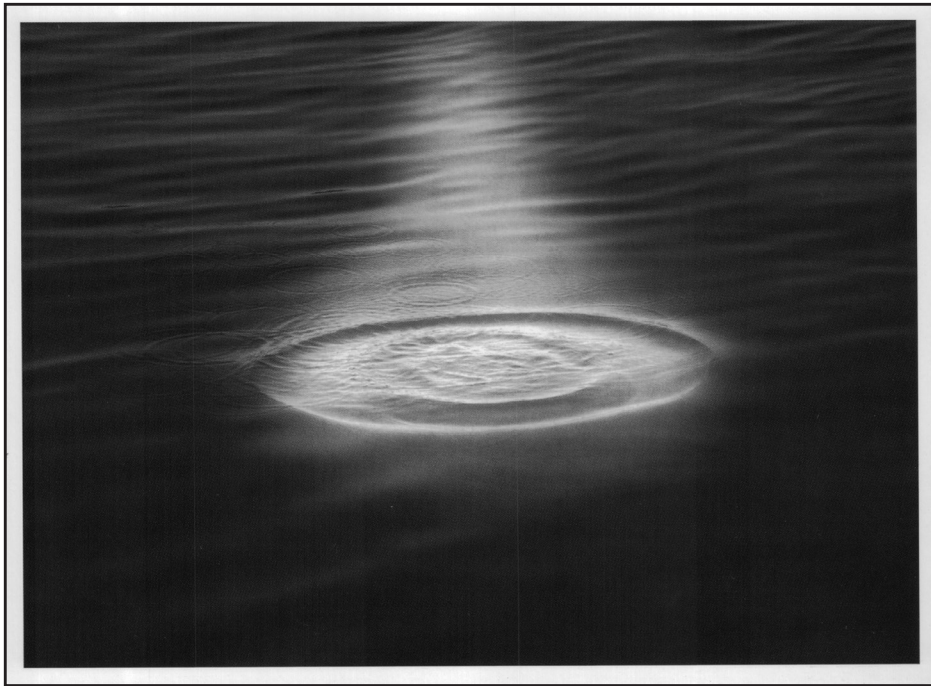
Tudom, hogy itt jársz. Hogy éjfél körül
ajtótól, faltól vissza nem riadsz.
Reggel hiányzik a polcra egy könyv,
gyertya, amulett, levél, kézirat.

Barátom voltál. Vagy szerelmesem.
Helyedbe nem jött megmerülni más.
Szerelmet elveszteni légszomj.
Barátot fulladás.

A Fidesz üldöz mindenféle másságot –

Fodor Évával beszélget Rádai Eszter (1. szám)

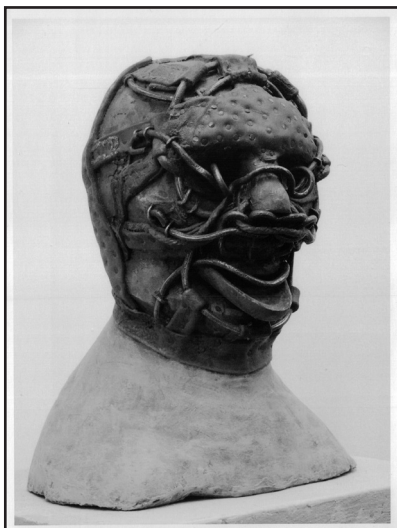
– Kifejtené bővebben, miben állna ez a különbség, milyen lenne ez a másfajta társadalom, amely nem szorítja szűk, a régi nemi sztereotípiáknak megfelelő kategóriákba a tagjait? Másfelől, nem épp erre a „másfajta társadalomtól” való félelemre játszik rá, nem épp ezt táplálja a magyar kormány és minden ilyen típusú, a bezárkózásra és a nacionalizmusra építő politika, minden autoriter rendszer? Mondván, ha ezt megengedjük, akkor majd, mit tudom én, mi fog történni...

Fátyol Viola: Én, fiam, Keresztelés (12. szám)

– De hiszen éppen ez a lényeg: ez a „mit tudom én, mi fog történni”. Mert ezek sosem valódi, konkrét veszélyek, hiszen miféle veszélyt is jelenthetne bárkire, hogy a honfitársai egyetlen százaléka transznmű vagy úgynevezett interszex, tehát olyan biológiai tulajdonságokkal született, amelyek alapján egyik nembe sem lehet besorolni, vagy ha lehet is, ott nem érzi magát otthon? Elárulhatom: semmilyen veszélyt. Ha hagynák, hogy akiknek most alaptörvényben tiltják meg, megváltoztassák a nemüket, attól nem történne az égvilágon semmi... Ezzel szemben az a társadalom, amely nem hajlandó befogadni új gondolatokat és eszméket, és amely nem hajlandó rugalmasan reagálni a világ változásaira, az szomorú jövő elé néz, mert ott az intelligens és tehetséges emberek előbb-utóbb tönkremennek vagy elvándorolnak, és csak azok maradnak, akiknek nincs más lehetőségük, vagy valamilyen egyéb személyes oknál fogva nem akarnak mozdulni. Vagyis ezek nem igazán életképes és versenyképes társadalmak a 21. században, ezért sem érdemes ilyen típusú propagandát folytatni és ilyen törvényeket hozni. Mert ez, amellet, hogy az elenyésző számú transznmű embert korlátozza, aminek a gyakorlati jelentősége egyébként elenyésző, a társadalom többségét abban erősíti meg, hogy mindennél fontosabb a rend és a változatlanóság, és ezért gyanakodva kell fogadni, illetve el kell utasítani mindent, ami új, és nem kell az embernek magát az új dolgokhoz igazítania, ellenkezőleg, a világot kell magunkhoz, a mi jóról és rosszról alkotott, előző századbeli elképzeléseinkhez alakítani...

Kitört a Covid. Korona-vírusnak neveztem, mert a név még nem rögzült. Az élmény is új volt, mint a szájat-orrot fedő házilag fusizott maszk. Szinte teljes lapszámok, de legalábbis terjedelmes blokkok foglalkoztak az epidémiával (4., 5., 11. szám). A légkör megszokhatatlan maradt, akár a hatalom repedéseiből kigőzölgő antiliberális fojtólég (Majtényi László, 10. szám), és szorongást okozott, akár a high tech korszak ellentmondásairól szóló megrázó és disztópikus írás (Kornai János, 1. szám). A *Mozgó* fogózkodókat keresett, bízott a jogállam mindent kibíró erejében (Vörös Imrével beszélget Kardos Ernő, 7–8. szám), de minduntalan rádöbbsent a fundamentalizmus és az agyi erózió masszív jelenlétére (Klaniczay Gábor, 2. szám; Révész Sándor, 4. szám). (pszj)

Gaál József: Transhuman fetish (10. szám)

Markó Béla

Gyakorlat (10. szám)

Könyvet nem égetünk. A könyvégetés az emberiség szégyene. Akárhányszor sor került ilyesmire, következtek utána az emberek is. Mindenféle másfélék. Könyvekből nem rakunk máglyát.

A könyvet nem dobjuk szemétre. Nem is szaggatjuk össze. De a Mein Kampfot sem? A gyűlölet tankönyveit? Azokat sem? Egészen pontosan hol a határ? Mert abban egyetértünk, hogy kitépni egy lapot a Háború és békéből olyan, mint Lev Tolsztoj szívét kiszakítani. Ady Endre verseivel ablakot tisztítani gyalázat, örökre elzárja előlünk a kilátást. Csakhogy mi van a réges-régi dilemmával, hogy éppen fázunk? Nagyon fázunk. Esetleg mégis lehetne? Az uszítókkal? A gyarlókkal? A fércművekkel? Tüzet rakni, hogy életet mentünk. És ha még mindig nagyon hideg van? A többivel is? A Biblia is életet menthet. Nem lehet így sem? Akkor sem? Ha belehalunk is egy rettenetes télbe? De hogyha nem mi, hanem a gyermekeink? Értük igen? Minden könyvemet? Amit eddig írtam, azt is? Igen? Igen. Kint van a törvény. Bent van az újjászületés. Ne hárítsd másra a döntést! Ez a vers itt csak gyakorlat. Mint békeidőben a légiriadó. De ha eljön a pillanat, helyetted mégsem válaszolhat. Mert nem arra való.

235

Róna-Tas Ákos

A parttalan látványpolitika és a meritokrácia átka (12. szám)

Trump látványelnök. Országos hírnevét a *Tanonc* című televíziós valóságshow-nak (*Apprentice*) köszönheti, amely tizenöt évadon keresztül futott, a show-ban többszörösen csődbe ment vállalkozó létére sikeres üzletembert alakított. A vetélkedő résztvevőinek különböző üzleti feladatokat kellett megoldaniuk. A nagydíj egy negyedmillió dolláros szerződés volt Trump valamelyik vállalkozásának népszerűsítésére. A *The New York Times* által megszerzett adóbevallásokból tudjuk, hogy ezek a vállalkozások is veszteségesek voltak, és Trump fő jövedelme a show által fizetett busás honorárium volt...

...Hiba volna azt gondolni, hogy Trump vereségével visszatérhetünk a 20. századi liberális demokrácia kellemesen ismerős intézményeihez. A macombi sportpályán lelkesen tapsoló emberek nem tűnnek el egyik napról a másikra. Trump négyéves országlása azt mutatta meg, hogy a liberális demokrácia súlyos beteg. A demokrácia kreatív reformjának alternatívája a látványpolitika, amely butítva szórakoztat, és amelynek paravánja mögött hatalmi ügyletek folynak korrupst, rövid távú érdekekből az egyre polarizáltabb és működésképtelenebb világban...

Mélyült és finomodott a kín. Versek is szóltak erről. És a lap is fegyelmezetten beszámolt a látványról. Körülírta a „toxikus vezető” fogalmát (Csepeli György, 10. szám), teljes gazdasági szférák leépülését (Csillag István, 5.; Juhász Pál, 12. szám), a bankrendszer romlását (Várhegyi Éva, 2. szám), mert ez (is) dolga volt. Többször is hüledezett az értelmiség az ország csúcsintézménye, az Akadémia körüli botrány miatt (Spiró György, 3. szám; Hargitai Miklós, 6. szám), de mi mást tehetett volna. Hozzácsapta a többi veszteséghez. Az „év befutója” az „új kommunikáció” csodafegyvere, a morálispánik-gomb lett, mert ez a trükk működött legerősebben. A mértéket akkor még sejtettem. Utólag könnyű okosnak lenni. (pszj)

Imre Flóra

Köz-érzet (7–8. szám)

valami kivonulás-féle
szégyenből reménytelenségből
ébrednem-létbe vagy nem-létbe
nem elefántcsont legfeljebb föld

nem vagyok résztvevője annak
amit ellenemre csinálnak
mért kell patkányfészek-hatalmak
országos trágyájában járjak

én hát kiáltok és sikoltok
ne bántsd a magyart mindhiába
önvére hozza a balsorsot
önfia dönti rabigába

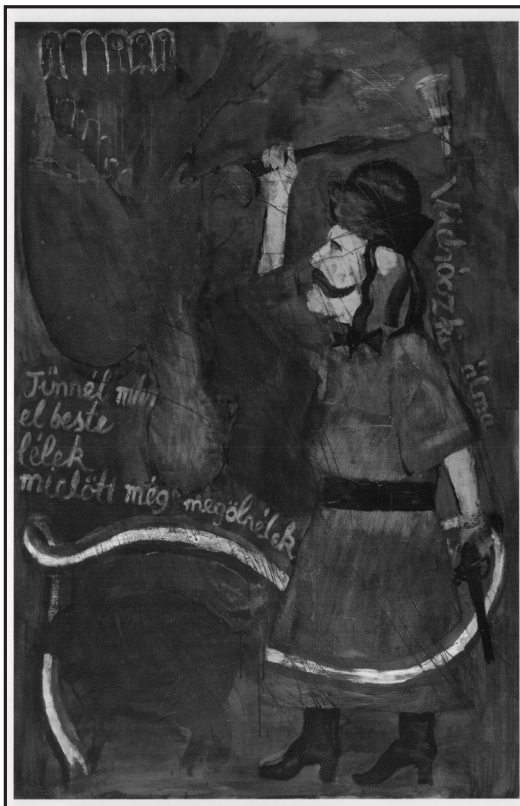
hol zsarnokság van zsarnokság van
aki szól magában beszélne
mint cigány a siralomházban
magával kötve mint a kéve

kitántorognak Angliába
nekünk meg már vess puha ágyat
csend hó halálnak éjszakája
mend azhoz járó szemem könnyel árad

A morálistpánik-gomb 2.0 (11. szám)

Az MPG olyan morális pánik, amit az állami propaganda talál ki és fejleszt. Ebben az esetben is lényeges, hogy a téma alkalmas legyen az emberek félelmeinek fokozására (a migráció erre szociológiai sajátosságai miatt kiválóan alkalmas). Kell továbbá bűnbak (még jobb, ha több, egymáshoz jól illeszthető bűnbakkal dolgozik az MPG kiagyaloja), aki(k) megtestesíti(k) a fenyegetést. Szükséges olyan nyelv és beszédmód (a téma keretezése), amely az emberek ősi ösztöneire rájátszva jól átérzhetővé teszi a félelmet. Mindebben szükséges az állami hegemonia a médiában, hogy minden csapból és állandóan folyjon a manipulatív tartalom. Az MPG ezen túlmenően is használ propagandaeszközöket, amelyek elől a médiát nem használó populáció sem menekülhet, mert a propaganda „házhöz jön”. Ilyenek a push poll-szerű nemzeti konzultációk, illetve a demokratikus intézmények (választás, népszavazás) alkalmazása...

... Gondolatok az MPG és a vele kapcsolatos jövőnkről. Kezdjük azzal, hogy noha a korábban megismert MPG-technikákat felhasználó médiabeli manipuláció és helyi politikusok migránsosága bőven volt a 2019. évi önkormányzati választások idején, de nem láttuk jogosnak ezeket egy önálló MPG-aktusként leírni, mert nem tudtunk azonosítani olyan központilag irányított és finanszírozott tevékenységet, ami definíciónk szerint elengedhetetlen az MPG léteéhez... Azt, hogy az MPG már rövid távon is hat az emberek gondolkodására (illetve ennek ösztönös reakciókkal való felváltására), az idegenellenesség mértékének alakulásával lehet illusztrálni... Az idegenellenesség mértéke akkor ugrott meg, amikor véget ért a menedéket keresők tömeges átáramlása Magyarországon, s az idegenellenesség 2018-ig tovább nőtt.

Roskó Gábor: Vidróczky Álma (7–8. szám)

Mik vagyunk valójában? Pontosabban milyen ez a rendszer? Ebben az évben erősebb sebességre kapcsolt – azóta is tart – a terminológiai vita, hogy valójában minek nevezzük az Orbán-rezsimet. Autokráciának? Mutáns fasizmusnak? Önkényuralomnak? Választási diktatúrának? A maffiaállam ment át leginkább a köztudatba, a lap is évek óta leginkább ezt használja, hogy azután az év második felére már ne ezen rágódják a sok bölcs szerző. Inkább a bús magyar sorson (Lengyel László, 12. szám). Inkább az értelmiségellenességen, inkább az eldurvuló hatalmon, inkább a liberalizmus globális válságán (Rényi Andrással beszélget Pikó András, 11. szám; Zsigó Jenővel beszélget Nagy József, 6. szám; Kultúrharca a buborékban, Fapados, 11. szám). Mit mondjak? Viccből talán a poén fordítottját. A helyzet rossz, viszont nem reményteljes. De nem volt kedvem humorizálni – utólag pláne. (pszj)

Várady Szabolcs

Szomorú vasárnap (7–8. szám)

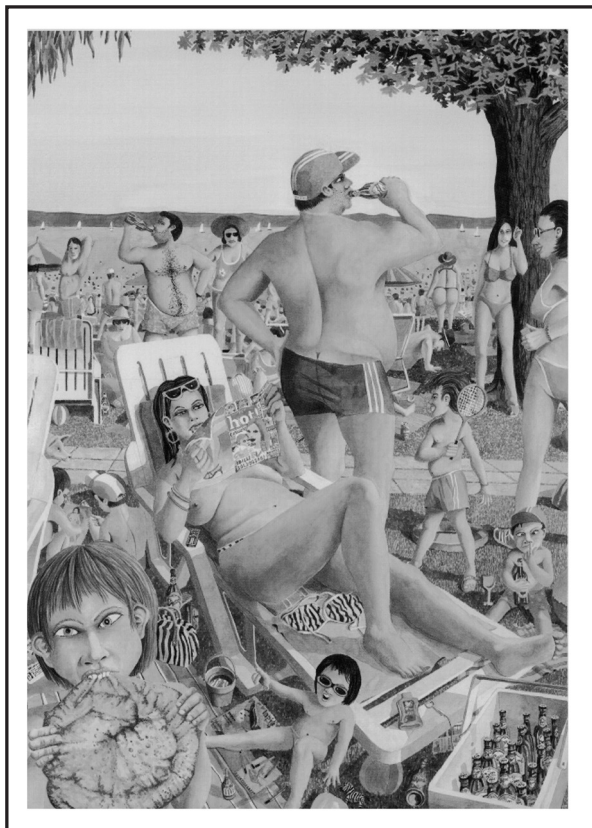
238

Amikor számolni
kezdtek a voksokat, azt hittük, kapni az
ellenzék fog sokat.
Tudtuk bár, kinek lejt
erősen a pálya,
reméltük, csak eljön
a vakhit apálya.
Hát aki ezt hitte, ne menjen tanárnak,
számárságot tanít
a többi számárnak.
Szomorú vasárnap.
Eljött a hét óra, de még sok dolog van,
állnak még szavazók
irdatlan sorokban.
De aztán képernyőt
adat vagy száz lep el.
ATV, Hír-tévé:
koporsó, gyászlepel.
Leszállt az éjszaka,
nem kel fel soká nap,
de az sincs kizárva:
mondhatjuk sohának.

Utolsó vasárnap.

**Magyar Bálint: Minek nevezzetek?! – Pódiumbeszélgetés
Debreczeni Józseffel, Magyar Bálinttal és Ungváry Rudolfal
a Fapados Szalonban, moderátor Pikó András. (4. szám)**

Magyar Bálint: Én egy rendszer meghatározásánál megpróbálok olyan indikátorokat nézni, amelyek jelen vannak és látszanak. A maffia Debreczeni Józsefnél zsurnalizmusnak és durvának minősül, helyette a rablóbandát használja. Lehetne azon vitatkozni, hogy melyik a durvább meghatározás. Én a maffiát összetett szociológiai képződménynek tekintem. A rablóbanda megnevezés önmagában csak a rablásra utal, a „banda” szervezetére, egyéb funkcióira nem. A klasszikus szicíliai maffiának úgymond „szociális”, „igazgatási” és „igazságszolgáltatási” funkciói is voltak, azaz bizonyos közösségfenntartói funkciói, miközben adóztatott a saját javára. A maffiaállamnak pont az a lényege, hogy itt egy politikai vállalkozást látunk, amely megszállva az államot, sajátos bünszervezetként, maffiaként működik. Nem ideologikus, mert amikor nemzetről, országról, nemzeti középosztályról beszél, valójában a fogadott politikai családról beszél...

Marcus Goldson (10. szám)

Diszkomfortzóna rácsa vett körül, mint a majmot a lenti képen, vagy mint Ráby Mátyást a szemelvény börtöncellájában. Identitásválságba került a világ (Liberalizmus halmozottan hátrányos helyzetben-blokk, 1. szám; Korrekt – nem korrekt. pódiumbeszélgetés a Fapados Szalonban, 2. szám), nem találja már a helyét a magyar (Tamás Gáspár Miklós, 11. szám), a magyar társadalomban pedig nem találja helyét az ellenzék (Demokratikus ellenzék – két oldalról. Fapados, 11. szám), az ellenzéken belül rosszul érzi magát a literátor (Péterfy Gergely, 2. szám). Még jó, hogy a klasszikusok is feszengetek hajdan, ahogy Kosztolányi Dezső és Heltai Jenő portréi mutatták a Mozgóban (Háy János, 10. szám; Révész Sándor, 12. szám). A lap azt remélte, hogy az egykori gyarlóság és szenvedés élménye valamennyit könnyíthet a jelen súlyán. (pszj)

Vörös István

Kis és nagy történelem

Jan Patočkának

240

Ha egy nagy ország
bejelenti a nagyságát,
nevetségessé válik,
elkezdődik a hanyatlása.

Ha egy kis ország
bejelenti a nagyságát,
szánalmassá válik,
elkezdődik az eltűnése.

Ha egy ország testtudata
lötyögni kezd lakóin,
olyan lesz, mint rákos ember
a régi pizsamájában.

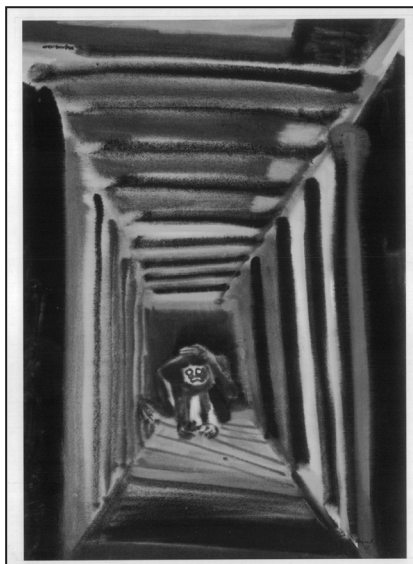
Ha egy nagy bejelenti
igényét a nagyságra,
mindent elveszíthet,
ami nagyvá tehetné.

Ha egy kicsi bejelenti
igényét a nagyságra,
mindent megtalálhat,
ami végleg kicsivé teszi.

**A magyar felvilágosodás „hősi halottja” –
Jókai Rab Rábyja és Ráby Mátyás (4. szám)**

„A liberalizmus harca a konzervativizmus ellen” – Mikszáth Kálmán foglalta így össze Jókai Mór regényének lényegét, s egyúttal századokra kiható remekműnek nevezte. Az igazságért küzdő és ezért börtönbe kerülő főhős nem kitalált regényalak volt, hanem valóban élt, és eleinte talán nem is tudta, hogy a liberalizmus nevében harcolt a jogfosztott köznép és a tisztesség védelmében, az általa leleplezett visszaélések elkövetői, egyszersmind az akkor fennálló áldatlan közállapotok ellen...

... Még azt is meg kell jegyezni, hogy – miként ez a levéltári forrásokból kiderül – a Ráby által bejelentett visszaélések egy része már az 1760-as években is tudott volt, de a vármegye mindenkor és mindenféle módon akadályozta a vizsgálat végigvitelét. Még a nagy hatalmú gróf Grassalkovich Antal kamaraelnök bicskája is beletört a szentendrei magisztrátus elleni küzdelembe. Azután például 1772-ben a szentendrei „katolikus közösség” is (a lakosságnak csaknem a fele) hiába panaszolta be a vármegyénél a görögkeleti városvezetőket különféle visszaélések, a terhek egyenlőtlen elosztása és más jogtalanságok miatt, amelyek szerintük a katolikusok életét egyre elviselhetetlenebbé tették, mert az illetékesek visszadobták az ügyet. Egyébként itt már szó volt arról, hogy a

Hajnal János: Állatképek (9. szám)

bűnös módon szerzett pénzt talicskával tolták át a később is szereplő Paprika Péter akkori bíró házába (mi mással hordták volna át azt a sok érmét?).

... II. József már trónra jutása előtt, társuralkodóként is fontos célként tűzte ki maga elé, hogy felszámolja az országban a – többszöri utazása során – saját szemével megtapasztalt hatalmas visszaéléseket, amelyek nemcsak a kincstárat károsították meg, hanem a jogfosztott, nyomorult népet is kiszipolyozták. A szentendrei csalások és megvesztegetések ebbe a sorba tartoztak. Ráby Mátyás is II. József kudarcának esett áldozatul anélkül, hogy az események idején a jozefinizmus, a felvilágosodás hívének tudta volna magát. Francia földön kiadott emlékiratában azonban már tudatosan vallotta magát az emberi jogok harcosának. S ha további sorsa homályba vész is, mégis nyomot hagyott a történelemben. Ki tudja, hányan lehettek még nehéz sorsú hazánkban olyanok, akik küzdöttek az igaz ügyekért, de még ennyi nyomot sem hagytak maguk után.

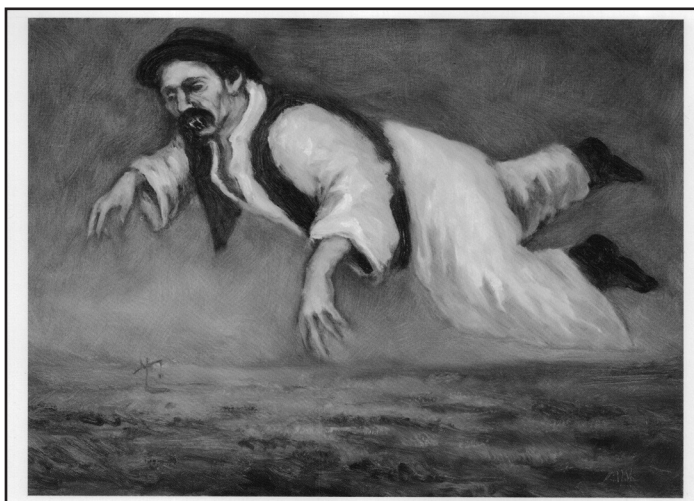
Visszaolvasva a lapszámokat, rájövök: ekkor már minden úgy volt, mint ma. Talán csak a körvonalak mentén maszatoltak még a szereplők. Háborús hangulat (Sz. Bíró Zoltán, 9. szám). Kulturális lepusztulás (Végel László, 10. szám), Trump-undor (Dalos György, 12. szám), gleichschaltolt sajtó (Majtényi László, 11. szám), ultrajobb előretörés (Paksi Zoltán, 5. szám). És szárba szökken az előző év undorító vetése, „a migránsozás”, melyre Kende Péter nagy ívű esszéje szórt szavakból gyomirtót (9. szám). Innen csak egy lépés – lásd szemelvényünkben – a legeslegújabb kori magyar rasszizmus kompendiuma. Elégké kézenfekvő, hogy nem tudtam ellenállni a kísértésnek: versillusztrációnak egy József Attila-parafrazist választottam. (pszj)

Karsai László

Holokauszt, antiszemitizmus, politika, emlékezetpolitika (7–8. szám)

242

...Akkor még volt olyan bátor műsorvezetője (Gyórfy Miklós) annak a műsornak, aki Csurka e rádiójegyzetét sem föl-, sem lekonferálni nem volt hajlandó, és másnap lemondott. A Politikai Adások Főszerkesztőségének 146 munkatársa közül ötven írta alá a jegyzet ellen tiltakozó levelet, Győri Béla felelős szerkesztő pedig szigorú megrovást kapott. Az MDF elnöksége akkor Csurka írói munkássága részeként minősítette az inkriminált jegyzetet, mintegy megelőlegezve 1993 szeptemberét, amikor az MDF-kormány tagjai

Kis Róka Csaba: Hazatérőben (1. szám)

egymás sarkát taposták, természetesen szintén szigorúan csak mint „magánemberek”, nem pedig hivatalban lévő miniszterek Kenderesen, őfőmél-tósága, vitéz nagybányai Horthy Miklós újratemetésén.

Akkor írta Bayer Zsolt, a Fidesz egyik alapítója – akkoriban még a *Nép-szabadság* munkatársaként – a balliberális *Kritika* című havilapban: „Vidámnak egyáltalában nem mondható lakodalmát ülte a kormányzó sírjánál a szervilizmus az ostobasággal... legalább azt kellene valahogy megmagyarázni, hogy egy magát népinek nevező szellemi, kulturális, politikai irányzat miért ácsingózik a kormányzó sírjánál. Miféle üzenetet, megváltást remél onnan? ... Horthy sírjától hazamenve s a népnemzeti paprikás döfit föl zabálva leveszik a polcra Féja Gézát, Veres Pétert vagy akár Adyt? Nem kéne fölköpni a levegőbe, oszt hamar aláállni?”...

Tatár Sándor

(új) történelmi lecke [?!], Fiannak

Bár bírálni még nem ócsárlás,
gondold inkább (farkat csóvál más):
Fikáz-
ni gáz.

Ha hőbörgőnek elkönyveltek,
nincs sok dobásod. mert könnyen
meg-
lakol
-hatol.

»És búsulsz, mikor látod, Papa,
mily elszántan kormányoznak a
szellem
ellen?

Kórházban orvos nincs, csupán
kinn;
itt: pálesz, pacal – civil kurázsín
nehéz
penész...«

Elintézik ropit eszegetve,
hogy jobbik eszedet meg te
magad
tagadd

bár azért (*még ?*) nincs nyögdecse-
lés,

mert itt az önkény egész
teret
veret,

de nem ízlik a magyar börtön,
pedig, látják, az agyam gyötröm:
fejem
fejem.

»De hát koronatanúd, Papa, te vagy
–
ki ne húzná föl magát ezen az
egyen
-legen?!«

A hév... bocs. Legyen hát annyi az
előleg,
hogy én alapot a jövőnek
másképp
ásnék.

S eldöntöd majd (sem buta, sem vak
nem vagy), igaz-e, hogy az ember
nemcsak
kenyér-
rel él.

Ekkor kezdődött. Pontosabban a szíriai háború nyomán ekkor kezdődött az egész országot és benne engem is megrázó élmény: a menekültáradat. Karsai Lászlótól (10. szám) Bokros Lajosig (12. szám), a „hónaplósoktól” a „panelbeszélgetőkig” valaki, valahol valamelyik *Mozgó*-számban felemlegette a világ veszéllyel teli változó arculatát. Miközben a társadalom szövete továbbfoslott (Székely Tamás a Fapadosban, 1. szám), miközben a rendszer mutogatta a foga fehérjét. (Császy Zsolt naplója, 11. szám), miközben az emlékezetpolitika – hogy finoman mondjam – „új növekedési pályára állt” (Kovács M. Mária, 7–8. szám; Standeisky Éva, 9. szám). A válogatás során maradtam a „migránsozásnál”, mert a bajról nem tudtam elfordítani a szememet. Mint Szabó Lőrinc Lócija, aki undorral, de búvólten nézte a csirkevágás véres konyhai eseményét. (pszj)

Egressy Zoltán

Gőz (10. szám)

244

Úgy tudom, háromszor tizenöt perc az ideális benn töltött idő, mostanában tízket próbálok kihúzni, még hatnál se járok, ma nehéz lesz.

Körbejáratom rajtuk a tekintetemet. Néznek maguk elé, csöpög róluk a víz. Elszántak. Készülődnek. Nem egyszerűen készen állnak, bármire egyébként, nem. Fűti valami belülről őket. Hogy végre legyen már valami. Hergelik magukat. Most a szerbek ellen, most az aktuális, azon a határszakaszon történik előbb-utóbb egy jóvátehetetlenség. Belelendülnek. A szerbek. Meg a kelet. Itt voltak százötven évig. És mi mégse. Egyikük maga elé köp.

Török fürdőben vagyunk. Nem jut eszébe.

A Nyugat se különb. Összeérnek, Mindenki ellenünk. Na és vajon ki szervezi? Ki áll az egész mögött?

A niggerek szendvicset kapnak, kaját, piát, mindent. A rendőreink alig valamit. Normális ez? A bajszos kihúzza magát. Tovább hangosodik. Azt mondom, igaza van az ultráknak. Hogy mennek a határra.

Vita most sincs. Meleg van és szuszogó fűjtatás...

Kende Péter

A köztársaság rendje (11. szám)

Ennek a fejtegetésnek nem Göncz Árpád személye, hanem a nevéhez kapcsolható korszak volt a tárgya. Ennélfogva nem tudtam kitérni sem bátor küzdelmekkel és kemény megpróbáltatásokkal teli előéletére, sem irodalmi munkásságára és teljesítményeire (holott azok 68 évet tettek ki, mielőtt

Chilf Mária: Trance-national (2. szám)

1990-ben előbb a szabadon megválasztott Országgyűlés, aztán pedig a harmadik Magyar Köztársaság elnöke lett).

Véleményem szerint – s ezt, úgy gondolom, sokan osztják – *Göncz Árpád a nemzet egységének és demokratikus törekvéseinek mintaszerű megtestesítője volt.* Segítette ebben őt nemcsak kivételes tudása és helyzetérzékelése, hanem az a különleges képessége is, hogy őt e haza minden lakója mint egyén is érdekelte, s hogy akivel egyszer személyesen megismerkedett, annak a sorsát, életútját is számontartotta. Nagyon érezték ezt mindazok – köztük a „legegyszerűbbek” is, sőt különösen ők! –, akik valaha kapcsolatba kerültek vele. Ebben az értelemben Göncz Árpádnak mint politikusnak és mint a Köztársaság elnökének mind a mai napig *nem volt utóda.* Egyszeri üstökös volt a magyar firmamentumon.

Az 1990-ben létrehozott liberális magyar demokrácia hanyatlása gyakorlatilag az ő távozása után, a rendszer második évtizedében következett be. Ennek ő ugyan semmilyen szempontból nézve nem volt az „oka”, mégsem tudok szabadulni attól a gondolattól, hogy e hanyatlásban nagy szerepet játszott annak a komponensnek a hiánya, amelyet Göncz Árpád személyisége hozott be e nehéz sorsú kis ország modern kori politikai életébe.

„Hatalom plusz kultúra, egyenlő történelem” – mondta Vitányi Iván (2–3. szám) annak a dupla számnak a bevezetőjében, amelyet a *Mozgó* e témának szentelt. Merthogy az újfajta rezsim komfortérzetéhez nélkülözhetetlen lett a finomhangolás, az agyak és a szívek, az iskolák és a szabadidők, a művészi alkotások és a helyzetbe hozott közönségek beidomítása. Kicsi öröm, hogy ez a „fájvirág” testté lőn, többek között három volt kulturális miniszter szavai nyomán a Fapados Szalon paneljében. Végül is ez lenne a mi saját terepünk, én is alig győztem a rosszaságok, a veszteségek, a botrányok sorolását. Nem véletlenül beszélt éppen nálunk a budai Vár rémületes funkcióváltásának tervéről Marosi Ernő (12. szám), Kertész Imre elfogadott Szent István-rendjéről Dalos György (9. szám) és megint csak Vitányi az értelmiség – ki tudja, hányadik – ki-, le- és visszaszorításáról (6. szám). A csúcs persze az oktatás ellen elkövetett merénylet (Andor Mihály, 4. szám), mert buta és engedelmes alattvaló kiképzése nélkül a rendszernek nem lenne jövője. De idén már nagyon látszott: van jövője. Bevégeztetett a második kétharmad. (pszj)

Somogyi Győző: Korényi Dalma és Somogyi Győző (12. szám)

A szabadság terének elvesztése

Rényi Andrással Váradi Júlia beszélget (12. szám)

Amikor képzőművész barátaimmal, Jovánovics Györggyel, Kicsiny Balázssal, KissPál Szabolccsal, Nemes Csabával és még néhány civil társunkkal hírét vettük a botrányos tervnek, azt találtuk ki, hogy igyekszünk még azelőtt kisa-játítani az emlékmű helyét, hogy az első kapavágás megtörténik. Flashmobot hirdettünk, felhívásunkra több százan jöttek oda, és hoztak magukkal egy-egy kavicsot, mécesst, kis feszületet, személyes emléktárgyat, fénymásolt leveleket és fotókat, hogy letegyék a tervezett nemzeti emlékmű helyére, a garázsfeljáró elé. És elhozták a kibeszéletlen történeteiket is, hogy megosszák másokkal, idegenekkel is. Így jött létre az Eleven Emlékmű...

Mező Ferenc

Koszorúmegváltás

Bächer Iván halálára (1. szám)

Egy nem helyénvaló világban, le-föl
járkál, aki a helyét nem találja,
voltak hű sétatársai, s lesznek,
ha ott fenn is van Pozsonyi.

„Ez itt az Újlipócia, s ez a központja.” mondta a
Tátra és a Raoul Wallenberg sarkán megállva,
kicsit elgondolkodott, mielőtt jött volna
a „szóda”, beavatásféltre vágytam első
utunkon, s be is tértünk az azóta rég bezárt
pékhez egy sajtos stanglira,
ő ismerősként érdeklődött üzletről, családról,
majd a Költő háza mellett a Piccolóban
megittunk persze néhány kis rozét,
ahol pékek, szabók és hentesek krónikása
mellé nem üldögélt le agyondíjazott író,
sikeres pártvezér.

247

Az idegeimre ment, mindig
mindenkit meghívott,
és nem hagyott fizetni, és az a
szörnyen rekedt oktató hang,
ahogy a fülemben ordította:
„Bazmeg Feri! Radnóti gyilkosai
a nemzeti hősök parcellájában
fekszenek, és ezek
őket is megkoszorúzzák!”

Én meg dűnnyögtem, békítettem.

Most mellékük temethetjük
a szabadság édes madarát is.
Itt a varjú turul.

Iván szétszóratott...

Az ország még zszizseg, a folyóirat vele zszizsegett. Bán Zsófinak köszönhetően külön rovatot kapott a tüntetéskrónika és a politológusok, szociológusok, publicisták is sorra bepróbálkoztak, hogy az orbáni terminus technicusnál, a „centrális erőtérenél” használhatóbbat találjanak. Egyelőre Magyar Bálint „maffiaállama” vezetett (mint feljebb kiderül, a *Mozgó* is ennél maradt), de ilyesmiről beszélt a Dessewffy–Nagy szerzőpáros (7–8. szám), Bozóki András (10. szám) és Dávid Ferenc (11. szám) is. Senkinek sem volt jó kedve, se Ripp Zoltánnak (1. szám), se Farkas Zoltánnak (6. szám), se az Abszurdisztán-blokk szerzőinek (1. szám), se a Világfalu-összeállítás (2. szám) íróinak. Talán csak Vitányi anekdotáiban (3. szám) maradt némi derű. Persze könnyű annak, aki – saját számítása szerint – hét rendszerváltást látott már. (pszj)

Dragomán György

Jég (1. szám)

248

Khalid Szíriából érkezett, négy napja van itt, ezalatt két koncerten volt meglepetésvendég, holnap repül vissza. Khalid tömzsi, széles arcú ember, de lehet, hogy csak az arcáról szinte letörölhetetlenül sugárzó mosoly miatt látszik ilyennek. A japán klarinétos svájci felesége ad fogadást a tiszteletére, ez a búcsúeste. Újabb és újabb vendégeknek mutatják be, mindenkivel kedvesen beszélget, igen, a piacot is, igen, tudja, ma kétszázán, tegnap is sokan, nem mér, nem számolja, nem is lehet, tízezer fölött abbahagyta, a családjáról is, igen. Nem, a vegyi fegyvereket eddig még nem, de lehet, hogy majd igen, egyelőre senki se tudja. Nem lehet tudni, hogy mi lesz. Borosüveggel jár körbe, tölt az üres poharakba, körbeviszi a házigazda pralinékosarát, mindenkit megkínál, kettőt vegyél, a barátom vagy, mondja, nem, vegyél hármat, mikor repülsz haza, Khalid, holnap repülök, estére már otthon is leszek, az arcán sugárzik a mosoly, nem, ő se tudja, meddig mehet ez még így, senki se tudja. Nem, azt se tudja még, mikor és hol fog legközelebb játszani...

...Éjjel kettő van, a fogadásnak vége, Khalid a kocsmában van a többiekkel, körülállják a bárpultot, a mixer rettentő műgonddal építi a dzsin-tonikokat, jégre dzsint tölt, Tanquaray-t, csakis azt, csakis a legjobbat a legkedvesebb szír barátunknak, aztán citromszeletet dob bele, egy narancshéjjal körbesimítja a pohár szélét, aztán egyetlen gyors csuklómozdulattal lefele fordítja a sziszegő tonikos üveget, teletölti a poharat, megvárja, amíg elül a fehér habzás, még mindig nincs kész, egy csepp lime-ot facsar a tetejére, na most, most van készen, a mixer mosolyog, Khalid elé tolja az italt, a pohárban megcsördül a jég, Khalid megfogja, a jég átlátszó hengereit nézi az üvegen át az ujjai között, aztán eltolja magától, nem kell, azt mondja, erősebbet adjatok, azt adjátok, ami a legeslegerősebb, a leges-leges-legeslegerősebb, mondja, mosolyog.

**Akár hekkelték, akár nem,
az üzenetet meg kell hallani
Felcsuti Péterrel
Rádai Eszter beszélget (12. szám)**

– A közvélemény-kutatók és a politológusok szerint épp ez az Orbán-rezsim alig csökkenő népszerűségének a magyarázata: hogy – legalábbis az ígéretek szintjén – emlékezteti a magyarokat a Kádár-rendszerre, amely ma már nemcsak az idősebb korosztályok, hanem a fiatalok körében is hallhatlanul népszerű...

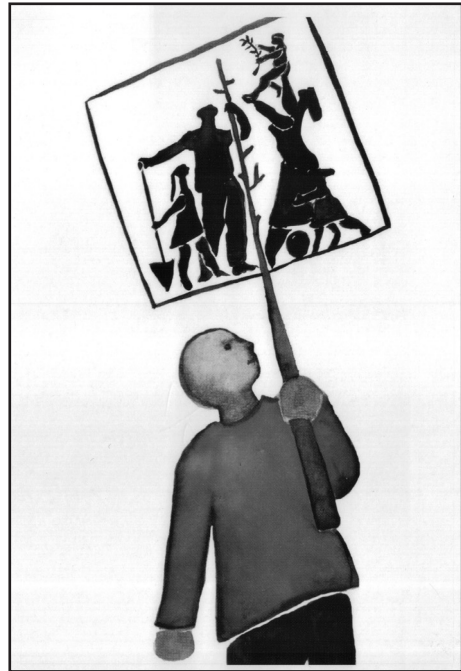
– Nem szívesen mennék bele néplélektani fejtegetésekbe, biztos, hogy ez is benne van, de szerintem a helyzet ennél összetettebb. Mert most a világ – a gazdasági válság részeként és következményeként – kellős közepén van egy nagy értékrendi válságnak, amelyben a kapitalizmus alapvető értékei kérdőjeleződtek meg: a piac, a személyes autonómia, a liberalizmus, a semleges állam és még sok minden más... Ami alapjában véve rendjén is van, hiszen ez a válságok természete: mindenki utat keres. Az útkeresés tényét és indoklását tehát nem vitatom, és ebben az értelemben az orbáni útkeresés tényét és indoklását sem vitathatja senki. Az már magyar pech, hogy a mi miniszterelnökünk nagyon rossz irányban keresi a kiutat a jelenlegi értékválságból. A diagnózisa sok szempontból helyes, jól tapint rá a problémákra akár a kapitalizmussal mint társadalmi formációval, akár a magyar társadalommal kapcsolatban, de amit megoldásnak, gyógymódnak javasol, az borzasztó, az tragikus.

– *Csak hogy jól rátapintani a problémákra, az önmagában nem sokat jelent, a szélsőjobb is gyakran jól tapint rá a problémákra. Még az is előfordult néha a történelemben, hogy a nácik vagy a bolsevikok is valóságos problémákra tapintottak rá.*

– Igen, de ezt mégis muszáj elismernünk ahhoz, hogy vitatkozni tudjunk az orbáni politika lényegével. Ha megtagadjuk tőle annak elismerését, hogy valóságos problémákat lát, ha csak azt mondjuk, hogy mindennek, amit mond, az ellenkezője igaz, akkor nem fogunk tudni elvi alapon vitatkozni vele.

– *Kérdés, mennyire lehet vitatkozni vele, és mire megyünk a vitával...*

– Nem a vele való személyes vitára gondolok, hanem a nézeteinek a vitására. Semennyire nem lehet vele vitatkozni, de az ellenzéknek az lenne a dolga, hogy elvi alapú vitát folytasson, mert csak így van esélye a választók meggyőzésére...

Kaszás Tamás: Menjenek inkább a jövőbe!
(3. szám)

Hová kerültem? Mintha ebben az évben az enyémmel együtt elkerekedett volna valamennyi szem. A szegénység reménytelen (Ferge Zsuzsával beszélgetett Rádai Eszter, 11. szám), az igazságszolgáltatás megsebződött (Fleck Zoltán, 7. szám), az előítéletek bekeményedtek (Erős Ferenc, Csepeli György, 2. szám), az értelmiségi magatartás erejét vesztette (Parti-Nagy Lajos, Ungváry Rudolf, 12. szám). De főként: a történelem kereke fordult visszafelé: erről szólt egy egész szám: Múltunk a jövőnk? – Horthy és korunk (8–9. szám). Van élet a halál után? – kérdezte a *Mozgó* januári összeállítása (1. szám). Ha Spiró György Édes otthonát (1. szám) olvasom – nincs. Ha elhiszem, amit Balla D. Károly mondott (12. szám), hogy a „netpolgár magas erkölcsiségű, segítőkész, toleráns, művelt ember lesz... és teremtő dolgokra használja az emberiségnek ezt a korszakos vívmányát” – akkor van. Kinek higgyek? (pszj)

Kiss Judit Ágnes

Kesergő (2. szám)

Hazám, édes hazám,
Szeretóm és anyám,
Velem rosszul bántál,
Jaj, de megaláztál.

Kerestem a kedved,
Még a jég is megvert,
Ügyedben, ha jártam,
Kibicsaklott lábam.

Keserű a bosszúd,
Sós kávéval itat,
Bárcsak kiköphetném
Édes szavaidat.

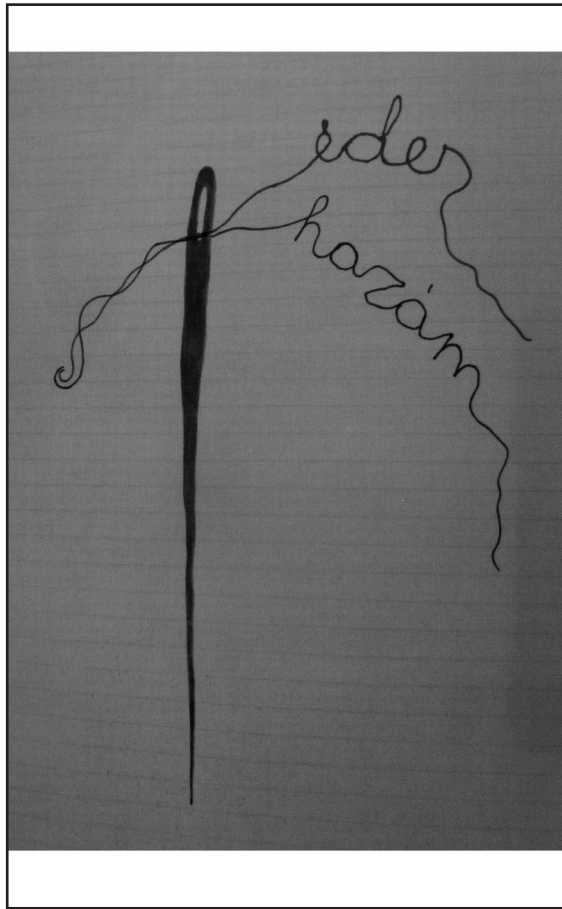
Nincsen hová menni,
Nem véd téled semmi.
Halálra, örökre
Hozzád vagyok kötve.

Romsics Ignác

A magyar birodalmi gondolat (8-9. szám)

...Itthon, Magyarországon viszont már a háború végét követő néhány évben eltemetődött a birodalmi gondolat és vele együtt minden rokon elképzelés is: nagyhatalmiság, regionális vezető szerep, kultúrfőlény stb. A hatalomra került új politikai elit és szellemi holdudvara, amely az 1945 előtti Horthy-rendszer baloldali ellenzékéből került ki, nemcsak a birodalmisággal, hanem az 1918 előtti soknemzetiségű magyar állam visszaállítására törekvő irredentizmussal is szembefordult, és a háborús katasztrófákból okulva a kisállamiság végleges tudomásulvételét ajánlotta a magyar nemzetnek. Emellett a határok etnikai elvű kiigazítását kérte a győztes hatalmaktól. Az 1949 utáni kommunista idők történet- és kultúrpolitikája ennél is tovább ment: úgy propagálta a kisállamiságot, hogy közben a határokat is véglegesnek hirdette, és sokáig hatékony kisebbségvédelemre sem törekedett. A terápia hatott: az újabb magyar generációk történelmi tudata néhány évtized alatt radikálisan átalakult. A középkori magyar birodalom minden aktuálpolitikai attraktivitását elvesztette, és az irredentizmus szelleme is visszaszorult. Ezt annak ellenére rendkívül pozitív és nagy jelentőségű fejleménynek kell tartanunk, hogy ezenközben több új – a kizsákmányolás megszüntetésétől a Duna-völgyi népek barátságáig terjedő – illúzió homályosította el sokak tisztánlátását.

A rendszerváltással ismét új helyzet állt elő. Bár az elmúlt években több 1945 után eltemetett avítt, sőt ordas eszméről kiderült, hogy valójában csak tetszhalottak voltak, s koporsójukból kikelve ma ismét itt kísértének közöttünk, a birodalmi gondolat *redivivusa* napjainkig nem következett be. Mindannyiunk felelőssége, hogy ne is következzenek!...

Horváth Tibor: Édes hazám (2. szám)

2011

Ripp Zoltán kérdezte a 3. számban: Mi lesz Orbán után? És felelte: „A megoldáshoz rövid úton aligha lehet eljutni, de annál könnyebb jóvátehetetlenül elrontani az esélyeket.” Tamás Gáspár Miklós azt mondta a 12. számban: „A kelet-európai politikaellenesség nem jobb politikát javasol a lejáratott rosszal szemben, hanem a politikának valami ellentétét.” Íme Apátia-ország fölsejlő körvonalai, az új Magyarországé, amely miatt oda kerültünk, ahol most vagyunk, és amely tucat éve, hogy megalakult. Beszélt erről Bócz Endre és Tóth Mihály a 3. számban, Farkas Zoltán a 6. számban, de nagyon erősen Dalos György (5. szám), aki Mong Attila csöndjével mintha mindannyiunk helyzetét írta volna meg egy formás allegóriában. (pszj)

Erdős Virág

Márciusi kesergő (részlet, 5. szám)

252

talpra magyar
hí a haza

fekete kéz
fehér gallér

levágjuk vagy
fejlet hajtunk

buda
kalász

marsallbotból
generális

amagyarok
istenére

sajó
kaza

mérsékeltén
zseniális

se munka se munka-
bére

hús esztendő
nem a világ

szabad péntek
szabad sajtó

szolgaföldbe
szabad kopja

kinek karó
kinek virág

éllovasból
sereghajtó

míg az ellen ki nem
lopja

ah, szabadság
nem virul a

jó cimborám
ne légy nyuszka

sehonnai
bitang ember

nincs rá recept
se pirula

nincs mögöttünk már a
muszka

ki most ha kell
szólni nem mer

nem egy fillér
de két tallér

belső ellen
ütött rajtunk

benne van a
bibliába...

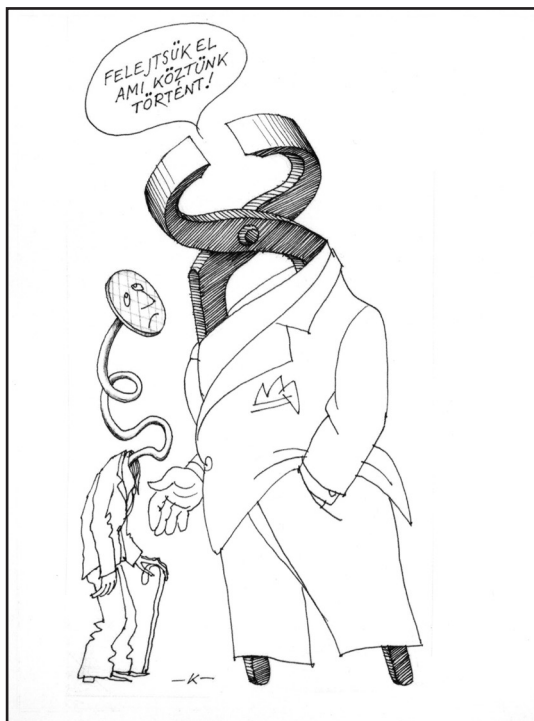
Nyugat és kelet között a gyepűn (1. szám)

Ördögi kör alakult ki, amely a következő elemekből áll:

A gazdaság teljesítménye közepes. A hazai tulajdon aránya kicsi, ez már szinte gyarmati jellegű.

Magas a feketegazdaság aránya (a valóságos nemzeti jövedelemnek mintegy harmada vagy ennél is több). Kevesen adóznak sokat, sokan pedig kibújnak alóla. Nagyon magas a szociális költségek és az állami bürokrácia aránya. A társadalom szerkezete elmaradott. Csak egyharmada igazán nyertese a fordulatnak, kétharmada a nyugatihoz képest alacsony, egynegyede társadalom alatti szinten él.

Az állam nem teljesíti a közvetítés feladatát, részben mert túl erős, részben mert túl gyenge. Túl erős: kiterjedtebb a kellesténél (lásd az önkormányzati rendszert). Túl gyenge: nem áll mögötte erős civil társadalom, bürokratikus. Erős, öngondoskodásra épülő civil társadalom kellene. Az azonban maga is gyenge, és túlságosan politikafüggő. Ezért kialakulatlan és gyenge a demokrácia. Egyre erősebbek azok a törekvések, amelyek a demokráciát egy új populista autokráciával akarják felváltani. (Sokan demokráciának nevezik, Philippe Schmitter találó terminusát alkalmazva – bár én még jellemzőbbnek találnám ugyane szerző másik terminusát, a diktatandát. Ami – egy spanyol kifejezés felhasználásával – szentimentális, nyájaskodó, álszent népieskedő diktatúrát jelent. Ezt tanulmányozzuk mostasajátbőrünkön.) A kulturális felemelkedés folyamata elakadt. A társadalom nagy része ugyanúgy kívül marad a modern technika által teremtett lehetőségektől, mint húsz évvel ezelőtt – legfeljebb az infotainment alsó kultúrája nőtt mértéken felüli arányban. (Az infotainment hasonló jelensége az új terminológiának, mint a diktatanda: az információ és az entertainment = szórakozás összetételéből származik. Az információ pedig a mai világ egyik legsikeresebb iparága....

Kaján Tibor (8. szám)

A nagy bumm éve. Az első öt szám hangulata olyan volt, mint orvosi műtő előtt várni a súlyos diagnózisra. A további hét már a műtét után készült, amikor az intenzív osztályon minden szervből csövek lógtak ki. Okok, okok, okok, egy egész szám, a 12-es, a Miértet firtatva gondolkodott a törtéteken. De a „világ-miért”-jén gondolkodott Gönczöl Katalin (4. szám), a „magyar miértre” a Trianon-számban (7. szám) Ormos Mária válaszolt, az emberi felelősség „miértjét” pedig Iványi Gábor vázolta föl a 12. számban. Ehhez a lappárhoz nem volt kedvem irodalmat válogatni, pedig isten bizony ebben az évben is sok jó vers és próza került a lapba. De a non fiction mindent vitt. (pszj)

A reformok irányát mi választottuk, a tempóját a szükség diktálta

Pikó András interjúja Gyurcsány Ferencsel (6. szám)

– Számított rá, hogy az őszi beszéd robbanni fog?

– Nem.

– Akkor sem, amikor már a nyár vége felé a Fidesz ráállt a tudatos hazugság kommunikációjára? Teljesen meglepetésként érte az, hogy szeptemberben kijött ez a szöveg?

– Abszolút. Ma már nyilván sokan nem hinnék, bennem ez nem úgy maradt meg, mint egy hatalmas nagy beszéd. Ha rákérdeztek volna hónapokkal később, hogy ez milyen beszéd volt, azt mondtam volna, hogy szenvedélyes, helyenként indulatos beszéd, mert értetlenkedtek a kollégák. Igen, drámai túlzásokkal és olyan képekkel teli szöveg volt, amely csak az adott kontextusban értelmezhető helyesen. Helyénvaló beszéd volt, abban az értelemben, hogy abban a helyzetben a helyén volt. Más helyzetben, más kontextusban, más milióban egészen mást jelent. Nem éreztem én ezt, de hozzáteszem: jelentős részben rajtunk múlt, hogy az a beszéd meg tudja-e őrizni az eredeti üzenetét, vagy a hazugságbeszéd bélyegét fogja végérvényesen megkapni...

Pető Iván

Miért? Válasz a körkérdésre (12. szám)

...A Fidesz az alkotmányos korlátok eltakarításával, a főként külföldi tulajdonú cégek úgynevezett válságadójával és a kötelező magánnyugdíjpénztári befizetések úgymond elterelésével a következő néhány évre a maga szempontjából megoldotta a költségvetés problémáit, sőt biztosította az adócsökkentés finanszírozhatóságát is, és még számottevő elosztható többletforrást is előteremtett úgy, hogy látszólag tartotta magát ígéretéhez, a lakosságot közvetlenül érintő megszorításokat elkerülte. Választói nemcsak azt hihetik, hogy tartja magát

ígéreteihez, hanem boldogok lehetnek, hogy keményen lépett fel az IMF-fel szemben, védi a nemzeti érdekeket a bankokkal és a multikkal szemben. Sőt kárörvendhetnek. mert nem jött be a szocialisták, a liberális közgazdák, a külföldi elemzők egy részének huhogása, miszerint majd ha az önkormányzati választások után a Fidesz előjön valódi programjával, akkor kitűnik, hogy átverte választóit...

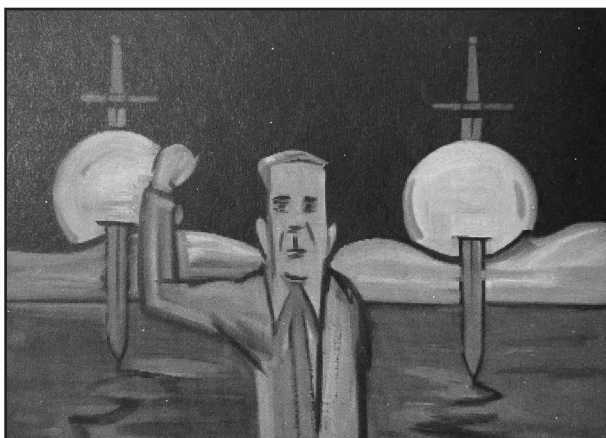
...Az említett közönség nem látszik érzékenynek lenni a nagy átverésre, arra, hogy alkotmányos normák szétrúgásának, a mostani pénzszerző intézkedéseknek néhány éven belül milyen kiszámítható következményei lehetnek, hogy mennyire felelőtlen és milyen hazug érvelésre épül mindaz, ami ma kormányzás címén történik...

... a magyar társadalom számottevő része a paternalista, tekintélyelvű berendezkedést, az állami gondoskodást ma otthonosabbnak találja, mint a liberális demokráciát és a dominánsan magántulajdonra épülő piaci versenyt. Magyarul, közvetve a mások által feltett kérdések is azt mondják, hogy (ál)kérdésem jogos, hiszen az orbáni (ellen)forradalom fő iránya, a szakítás a 89-es célokkal, széles néptömegek számára visszatérés a normalitások világába: meglehetősen sokan érzik úgy, nem ki-, hanem visszazökent az idő...

...Meglehetősen régóta világos számomra, hogy a rendszerváltás – ahogy manapság mondják – nem jött be a magyar társadalomnak. Lassan tíz éve, a bukáshoz vezető utolsó

nyolc év koalíciójának kezdetén írtam: „A magyar társadalom döntő része [...] nem akart tehát rendszerváltást, csupán a meglévő rendszer nem szeretett részeinek megnyirbálását, kijavítását”, az egykori tapasztalatok szerint: szocializmust kommunisták nélkül...

... A Fidesz jelentősen formálta a magyar társadalom gondolkodását, de legalább ennyire épített is populizmusában a meglévő mentalitásra, elvárásokra. Kellett ehhez az is, hogy a rendszer – de a Bajnai-kormány megalakulásáig a 2002-ben hatalomra került kormánykoalíció bizonyosan – alkalmatlannak mutatkozzék a felmerülő problémák kezelésére. Jegyezzük meg: a liberális demokráciák általában védtelenek a demokratikus úton hatalomra törő populizmussal, de még azokkal a szélsőséges politikai erőkkel szemben is, amelyek használják az államhatalmat korlátozó intézményeket – hogy aztán hatalomra kerülve már e korlátokat kezdjék bontani.

Gerber Pál: Alkony dupla nappal (10. szám)

Egy veszélyeztetett terhesség tüneteire hasonlított az egész év. Szédüléssel, öklendezéssel, balsejtelmekkel, jobboldali frászokkal. Mihancsik Zsófi minden hónapra megírt („X. hónapban történt”) közállapotokról szóló látteleleinél erősebbeket másutt nem olvastam – büszke vagyok, pontosabban büszke lennék rá, hogy a *Mozgó* hordta ki, ha nem nyomasztott volna a tartalom. Utólag olvasva azt látom, hogy ez a világ leginkább a költőknek kedvezett, ennek az évnek a versei tetszetek leginkább. Csak példaként: Karafiáth Orsolya (11. szám), Szabó T. Anna (12. szám), Tornai József (10. szám) és persze a lankadatlan Tandori Dezső (9. szám). De azért érdemes megjegyezni az 1. szám blokkjának címét: „Hinnye, ezt nem gondoltam volna”. És még mi mindent nem gondoltunk, mint olvasható... (pszj)

Tábori Zoltán tatárszentgyörgyi riportja

Árokkföld (7. szám)

– Négyéves gyereket kinyírni! Volt már itt minden tetűség, de ilyet! Ezeknek olyan keményszívú embereknek kellett lenni, hogy a föld alól kellett előjönni! Négyéves gyereket kinyírni, aki az életet nem ismerte, csak az anyja csecset... Egy olyan családról van szó, aki a légynek sem ártott. Az apja dolgos ember volt, rettentően értett a dolgokhoz. Nem értem, miért történt, nem álltak senki útjába. Ennek összefüggése az én véleményem szerint semmi nincs. Itt csak találgatás van. A bűnük az volt, hogy az utolsó házban éltek...

...A tatárszentgyörgyi rejtélynek két lehetséges megoldása van. Az egyik, hogy személyes leszámolás áldozatává vált a család. Ezt látszik alátámasztani a letartóztatásokról szóló (ál)hír, amely ha kifulladásig is, mintha igazából azt a célt szolgálná, hogy Tatárszentgyörgyön csillapodjanak a felkorbácsolt indulatok. És ez működik: a falubeliek csendes várakozással néznek elébe a fejleményeknek, ki-ki a maga meggyőződése szerint. A félelem visszavonulóban van...

Nemtelen eszközökkel

Vekerdy Tamással beszélget Rádai Eszter (9. szám)

...A *Hitel* példányaikat ezek után – erről nem szoktak beszélni, akik szeretik Széchenyit a zászlajukra tűzni, bár az előbb emlegetett legitimista történész megírta – a magyar köznemesség nemzeti érzülettől vezérelve a megyeszékhelyeken máglyába hordatta, és alájuk gyújtott. Magyar könyvmáglyákon égtek gróf Széchenyi István *Hitel* című művének példányai. Ezeket a történeteket ma már nem ismerjük. Nem látjuk a folytonosságot a Rab Ráby, Széchenyi és – szörnyű dolgot fogok mondani – a Gyurcsányig ívelő reformtörekvések között.

Nemes Csaba: A hiány helye (1. szám)

– Nem tudja, milyen szellemet szabadít ki a palackból, amikor egy mondatban említi Gyurcsányt és Rab Rábyt, akit – tudjuk Jókai regényéből – II. József szabadított meg a láncoktól, a hosszú fogságból. Gyurcsányt pedig miniszterelnöksége idején jozefinizmussal vádolták.

– De én most nem II. Józsefről akarok beszélni, aki zseniális ember és zseniális államférfi volt, viszont nem elég jó politikus, hanem arról, hogy valami valahogy nincs rendben a fejekben még a saját történelmünket illetően sem. Nagyon furcsán gondolkozunk az elkövetett történelmi bűnökről és a bűnösökről, például Ferenc Józsefről, Horthyról és Kádárról. Szerintem legkevésbé bűnös közülük – mindig azt hittem magamról régen, hogy kuruc vagyok, ma már látom, hogy nem – Ferenc József. Sokkal nagyobb bűnös Horthy, persze még sokkal bűnösebb Rákosi, és körülbelül ugyanolyan bűnös Kádár. Van még egy érdekes azonosság e három figura között. Ferenc Józsefet nem véletlenül nevezte Széchenyi a vérgőzös suhancnak: tizennyolc éves volt, és szigorított Haynau véres rendelkezésein. Majd ő lett öregkorára a Ferenc Jóska, ez az atyaszerű uralkodó. Horthy darutollasai rettenetesekek voltak, de ő, a főméltóságú úr is atyaszerű figurává vált végül. Borzalmas, vállát rángató bőrkabátosként jött vissza Kádár, gyilkosként, és egyszer csak, mire vége lett a dolognak, ő is afféle apává változott, nem is teljesen indokolatlanul. Ezeket a sajátos vonásait a magyar történelemnek egyszer szemügyre kéne venni közelebbről is. Miről is van itt szó tulajdonképpen?

– Szeretjük a vérgőzös suhancokat később öregkorukban atyaként tisztelni?

– Eleve szeretjük az atyákat. És határozott érzésem, hogy még mindig nem nőttünk fel. De ezt most már nem halaszthatjuk sokáig.

Nem véletlenül indult ez az év *A butaság, mint korszellem* című blokkal. Ez volt az úgynevezett vizitdíjas népszavazás éve, ekkor ülte legvidámabban torát a hamis tudat (Farkas Zoltán írt erről nagyon jól *A kritikus tömeg* című esszéjében, 2. szám), és ekkor lett csordultig tele a mérgek pohara (Debreczeni József vázolta fel a tüneteket remekül *Kormányváltás, rendszerváltás, rezsimváltás* című tanulmányában, 7. szám). A többi cím is ilyesmikről szólt: *Csak az a férfi, aki ölt már férfit* (Jászberényi Sándor, 5. szám), *A bozótvágó kések évszaka után* (Lángh Júlia, 5. szám). Afrika szelleme szinte befészkelte magát a fantáziámba. A hazai dolgokra, a jogállam gyengeségétől a Kossuth térről beáramló szagokig „csak” gárdamasírozások és „csak” cigányvilkosságok figyelmeztettek (Fleck Zoltán, 10. szám). Bőven elég lenne az is, de a *Mozgó* próbált a figyelemelterelés tapintatos eszközével is élni. Volt 68-as évforduló (8. szám), és volt vita Pécsről mint Európa kulturális fővárosáról (6. szám), de a külső csatazajok behallatszottak oda is. Nincs kegyelem. (pszj)

Kornai János

258

Marx egy kelet-európai értelmiség szemével (12. szám)

...Meg szokták kérdezni tőlem, marxista vagyok-e. A feleletem egyértelmű *nem*. Mások azt mondják: az osztrák iskolához tartozom, vagy azt, hogy keynesiánus vagy neoklasszikus vagy neoliberais vagyok, és így tovább. Én mindegyik jellemzésre tagadólag rázom a fejem. Nem vagyok egyik iskola vagy „izmus” feltétlen követője sem. Ha mások próbálkoznak is velem, nem hagyom magam egyik skatulyába sem bezárni. Inkább azt vállalnám, hogy a gondolkodásom elemei – Engels gunyoros szavaival – eklektikus kolduskotyvalékká elegyednek. Ha jobbindulatú lennék önmagamhoz, szívesebben mondanám, hogy sokféle eszmeáramlat integrálására törekszem. Amikor meg kell neveznem azokat, akik a leginkább hatottak rám, Schumpeter, Keynes, Hayek nevét szoktam említeni, de ugyanebben a névsorban az első helyen mindig Marx Károly neve szerepel.

Békés Pál

Gödrök (4. szám)

...Contra Aquincum maga a testet öltött határhelyzet. Sok mindent látott; a Pest, Buda, Óbuda épülését, romlását, feltámadását.

Francisco Goya: Lap a Caprichos sorozatból (1. szám)

A Petőfi-szobor közelsége révén szemtanúja és részese volt megannyi március 15-ének. Láttá a munkásörök elől menekülő egyetemistákat 1973-ban, akiket éppen a Gödörben szorítottak sarokba és vertek a sűrű egyenruhások egy mára többé-kevésbé elfeledett, spontán tüntetésnek is csak utólagos stilizálással nevezhető, zavaros felvonulás után.

Látta a rendszerváltás utáni első szabad megemlékezéseket, amikor még Göncz Árpád is ott állt a szobor tövében, a tömeg átcsapott az úttesten, megtöltötte a Gödört, és a szónoklatok után az államfő szabadon jött-ment, úgy viselkedett, mint egy civil – mert hát az volt –, neurotikus testőrei alig értek a nyomába, és a sokaság azért gyűlt köré, hogy kezet foghasson vele...

Látta a Gödör azt is, amikor megjelentek az új barbárok – az idej március 15-én fekete sokaság özönlötte el a mélyedést és környékét. Acsargás, üvöltözés, hajigálás, tojás, kő – ami belefér. A főpolgármester nem hátrált ugyan, végigmondta a magáét, szónokolt és érvelt – de hát kit érdekelt itt bármiféle érv? Állta a sarat, derekasan, de hiába, olyan volt az egész jelenet, mintha Contra Aquincumot bevették volna a Barbaricumból előzőnlő hadak. A légionisták szedték a sátorfájukat, és eltűntek, a Nyugat feladta az előretolt helyőrséget.

Látni fog a Gödör még sok mindent, talán ennél rosszabbat is. Contra Aquincum ott van, ahol: a mindenkori határon. A Kelet és a Nyugat, a józan ész és a téboly határán. Hol elvesztjük, hol visszavesszük.

Mostanra a többség már tudta: valami végérvényesen megrepedt. Először is a piacba vetett hit (Farkas Zoltán írt erről drámai hangon Kornai János ürügyén, 8. szám), másodszer a földrajzi régió demokratizálódásának reménye (Csepeli György számolt be erről bús pontossággal, 6. szám), harmadszor a baloldal állóerejébe fektetett bizalom (Heller Ágnes mondott erről Bita Dánielnek súlyos szavakat, 4. szám). Mellesleg összeomlófélben a minőségi tényfeltáró újságírás (Krug Emília, 12. szám), tovább durvult a közbeszéd (László Ferenc, 4. szám), és szintet lépett a karaktergyilkosságra való hajlam (Dávid Ibolyával beszélgetett Pikó András, 7. szám). Hangulatjavító gesztusként csak azért is irodalomról szóló mellékleteket választottam. Mellesleg nem valami vidámakat. Fájt azért, hogy nem fért bele például Ficsku Pál pazar novellája (5. szám), Várady Szabolcs akadémiai székfoglalója (3. szám) és Csengery Kristóf megrázóan szép hazaverse (10. szám). Megérdemlik a visszaolvasást! (pszj)

Valami vakhit fogja el az embert, hogy „mégis” – és megússza

Spiró Györggyel Rádai Eszter beszélget (5. szám)

260

– *Nyilván ezért írta annak idején a Jönnék című versét, ami után a fejére szakadt az ég.*

– Azt a verset úgy állították be, mintha a magyarság ellen írtam volna, ami elmebaj. Kizárólag „a dúlt keblű mélymagyarok” ellen írtam, a – Babitscsal szólván – „festett vérzés” ellen, azok ellen, akik abból élnek, hogy magyarok, és az égvilágon semmivel sem járulnak hozzá ennek a népnek a szellemi, lelki és anyagi jólétéhez. Ők meg vannak sértve az egész magyarság nevében. Jó, hát sokan vannak, egyre többen, sajnálom, hogy a prófécia bejött, hogy ebben az országban megint sok a nyilas, és a gyerekek már az óvodában arra vannak nevelve, hogy zsidózzanak és cigányozzanak, ez borzasztó. Nem a zsidók miatt, mert mi van akkor, ha elüldöznek százezer embert? Semmi, oda se bágóznak, ahogy 68-ban a lengyel zsidók kiüldözését is elnézték. Csakhogy az egész magyarság megy bele tönkre, de teljesen, egy olyan magyarság, amely csodálatosan befogadó volt csaknem egy évezreden át, befogadott és öntudatos magyarrá tett mindenkit, kunokat, jászokat, böszörményeket, svábokat, zsidókat, ezért van még magyarság egyáltalán, ahogy már Ady megírta...

Háy János

A gyerek (3. szám)

...Az apa nem szólt semmit, hagyta az asszonyt beszélni, és este sem szólt, amikor ágyba kerültek, hogy ő most csalódott a gyerekekben, hogy nem erre

Frankl Aljona: Múltidőző mesterségek (6. szám)

gondolt, hogy ez lesz, s nem hagyta az asszonynak elmondani, hogy innét is kikerülhet bárki, s hogy a fő a diploma, majd elvégzi kiegészítőn az egyetemet, van olyan, úgy sokkal könnyebb, vagy estin. Erre aztán az apa nem tudta azt válaszolni, hogy az olyan, mintha nem a főbejáraton menne valaki vendégségbe, hanem besurranna a kertkapun hátulról, a patak felől, mint egy tolvaj, hogy az olyan dolog, amit nem kívánhat az ő fiának. Az anya erre a következőt nem mondta: de az is lehet, hogy itt marad a közelünkben, például ebben a Pest környéki faluban, a mi falunkban, lesz belőle iskolaigazgató, mint ahogy, majd később, lett is, de erről nem beszélhetett, s nem törhette össze ezzel végérvényesen az apa szívét, mert az apa hallgatott, és ebből a hallgatásból sodródott bele az álomba. A sok munkától s a hajnali keléstől annyira kimerült volt, hogy immáron évtizedek óta nem álmodott semmit, ami rossz volt, főképpen olyan napok után, amikor el tudta volna képzelni, hogy milyen szép képek jönnek neki be éjszaka. Például, amikor Hajdúszoboszlón voltak a SZOT-üdülőben a munkatársakkal. Akkor ott olyan szép színes volt minden, a víz pont úgy csillogott, mint a fényképeken, és a fiatal bikinis lányok is, szinte semmi nem volt rajtuk, vagyis neki az a kis takarás már semmi volt. Hát az ő apja ezt el sem tudta volna képzelni, hogy lehet az élet ennyire jó is. Biztos, ha akkor álmodik, nagyon szép éjszakája lett volna, de nem álmodott, s ennek a haszna csak az efféle nehéz napok után volt meg, mint a mai is volt, amikor az álmhiány megóvta őt az éjszakai rémektől...

Igazság szerint ez az év dupla terjedelmet érdemelt volna. Mert hogy ilyen volt EDDIG, majd ilyen lett EZUTÁN. Őszöd előtt, Őszöd után. A tévészékház felgyújtása előtt, a tévészékház felgyújtása után. A púderrel takarható pattanás kifakadása előtt, a gennytartály kifakadása után. A *Mozgó* persze jó szépprózákkal igyekezett úgy tenni, mintha minden rendben lenne (pl. Szabó T. Anna, Podmaniczky Szilárd, 8. szám), hitt a reformok folytathatóságában (Sárközy Tamás, 2. szám; Hiller István, 8. szám), szépen búcsúzott Gorbacsovtól (Grendel Lajos, 4. szám), Romsics Ignác *Suomi titkai* című írását pedig olyan fontosnak tartottam, hogy az írni tanuló kezdő egyetemistáknak (7. szám) feladtam okulásul. A Budapest-blokk írásait visszaolvasás közben sem tudtam letenni (Térfigyelő, 3. szám). Morálisan, esztétikailag is példaképpé vált. De bocsánat, utána most az egyszer saját publicisztikámat szerkesztettem ide. Ennyi egotrip ennyi munka után azért csak jár nekem. (pszej)

Lator László

Arc (4. szám)

262

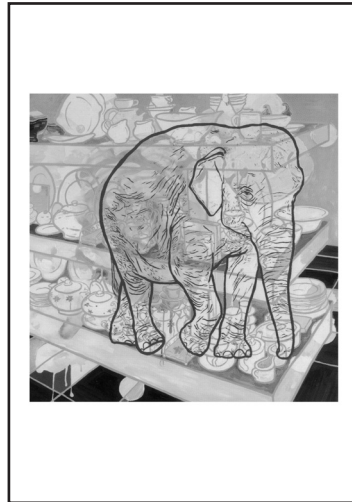
Sic transit (ha nem is glória, persze),
de elvesztette végleg azt a rendet,
amelyet felsőbb szándék s jó szerencse
kezdetben, csakis benne, megeremtett.

Esendő anyag, megereszkedett,
elnyúvódott bőr, petyhüdt szövetek,
ráncok, redők, mély árkok – az egész
menthetetlenül szétzüllött, beomlott
arc csupa gödör, kitüremkedés.

Úgy-ahogy ép csak a csontkoponyára
feszített, bár ráncos bőr – csak a homlok.

Az orrcimpáktól egy-egy kördarab
a keserű száj mellett elhaladva
az áll túlhusos dombjáiig szalad,
derék- vagy tompaszögben megtörik,
úgy ereszkedik le az állat
felülről körbezáró félkörig.

Mene tekel, hogy többé-már-soha,
hogy amit az olyan könnyen megejtett,
csontig nyilalló gyönyörökre ajzott
sejthalmaz így-úgy mindig elfelejtett,

Soós Nóra
Elefánt a porcelánboltban
(12. szám)

a szeszélyesen összevissza rajzolt
arcból most nyilvánvalóan kitessék:

egyetlenegy biztos tulajdona
a szorongató ideiglenesség.

P. Szűcs Julianna

A múmia bosszúja (10. szám)

...Tényleg egyik kutya. másik eb? Orbán vagy Gyurcsány? A megmondóemberek valószínűleg ott követik el a hibát (több mint bűnt), hogy a történelem nem ismeri a természettudományi kísérleteknél bevett *kontrollcsoport* módszerét. Ha a történelem valamit egyszer végzetesen elrontott, nem lehet egy „pardon, tévedtem”-mel visszamenni a startkőhöz. Tényleg nem számítanak az Árpád-sávós zászlók, a zsidólisták, a vesszen Trianonok a Parlament előtt? Tényleg csak amolyan hangulatjavító színpadi kellékek a magyar múlt legrémületesebb rekvizitjei? Tényleg az az első számú bűnös, aki először beszél a közös bűnről, a mindannyiunkat átszövő hazugsághálóról? Tényleg nem számítanak a be nem vallott, de sokszorosítottan bizonyított vétkek? Tényleg valamennyi düh, fenyegetés, „spontán népi indulat” visszagyömöszölhető a palackba, amint „uralomváltás” következik, s amint „konszolidálódik a helyzet”? És ha mégsem? Kicsiny elégtétel, hogy a véleménymondók és a véleményhallgatók ha máshol nem, hát a számonkérőszék kispadján valószínűleg találkozni fognak.

De igaz is, mi eredetileg 1956-ról akartunk számot csinálni – Kosáry Domokos, Rádai Eszter, Ormos Mária, Boros Géza s mellettük rendszeres szerzőink segítettek is annyit, amennyi segítséget egy folyóirat egyáltalán megkaphat a fölgyorsult események forgatagában. Milyen kár, hogy nem kérdezhettük meg egykori kolumnistánkat, a történész Szabó Miklóst! Hiányában ideidézünk tehát *A kínos forradalom* címmel 1991-ben megjelent írásából egy fontos passzust.

„A politikai Magyarországnak az a része, amely gyökeresen szakítani akar az előző rendszerrel, ma jelentős részben úgy érzi, hogy ezt csak a Horthy-Magyarország rehabilitálásával teheti, mivel a kommunista rendszer... az 1945 előtti rezsimtől határolta el magát a legerőteljesebben... Az egész 1945 utáni történelmet kívánják megtagadni, zsákutcának, történelmi kitérőnek tekintik, amely után a magyar történelem visszakanyarodik normális fejlődésének medrébe. 1956 az eltorzult fejlődéssel szállt harcba, de úgy, hogy maga is a folyamat volt: korrekciókat akart végrehajtani a torz folyamatra épült politikai struktúrában, de célja nem az »1945«-ben megszakadt »normalitáshoz« való visszatérés volt.”

Az írás a *Múmiák öröksége* című antológiából való. Olyan múmiákról beszélt Szabó Miklós, akiket rosszul temettek el. Temetetlenek maradtak, és ezért folyton folyvást bosszúért lihegnek azóta is.

Ügynökök (Majsai Tamás, 2. szám; Hajdu Tibor, 10. szám), hazugságok (Babarczy Eszterrel interjúzik Mihancsik Zsófia, 1. szám; Standeisky Éva, 3. szám), korrupciók (Eszterháza – Váradi Júlia interjú-füzére, 12. szám), ilyen ügyek egy fejletlen, de még működő demokratikus köztársaság gondoljait foglalkoztattak engem is, a közvéleményt is. Boldog békeidők. Bár egy egész blokk (a 4. szám) szólt az ILYEN (VOLT) – MILYEN LESZ? jóslatokkal, de egy se bírta mondani, hogy mekkora sz... lesz. Talán csak TGM látott a varázsgömbben valamit, ami nyugtalaníthatott volna, ha lett volna hozzá fülem: „Ameddig a közjóról alkotott népfelfogás... olyan, amilyen Magyarországon, addig a magyar népnek, Magyarországon *nincs* jövője.” Azóta se szeretnék ebben hinni. (pszj)

Nagy József

Lágy támasz – Schmitt Pál bocskaiban (9. szám)

264

Szögezzük le: Schmitt Pál – bármit bolondozott is az elmúlt két-három évben – alapvetően kedves, barátságos, simulékony ember. Olyan szimpatikus. Ám újabban nagyon nem neki való terepre tévedt. Ezért fogjuk most tizenvalahány oldalon ekézni. Amitől persze lelkiismeret-furdalásunk van. Hisz, mondjuk, Rogánt vagy Pokornit ütni, esetleg Kövért, hogy maradjunk a Fidesznél, az kunszt, mert erő van bennük, hatalom a kezükben, ész a fejükben. Ráadásul ütnek-vágnak ők is állandóan – jogos hát a viszontgyomros.

Ám Schmitt egy nagy mosoly. Sztárnak, tévétornásznak, sport- és sima diplomatának ideális, pláne ha hozzávesszük, hogy iksz nyelven beszél, és még asztal mellett is remek. A politikában viszont mindez kevés. Ott, ha csak stílus van, hatvan felett is irigylésre méltó kondi, harminckét fehér fog, „mind saját”, ápoltság, frissen vasalt ing, drága nyakkendő, szóval, ha csak ez, akkor bizony egykettőre összekuszálódnak az addig fogadásokon, pohárköszöntőkön könnyedén sikló, szellemes mondatok...

...„Hatvanéves koromban három dolgot megfogadtam. Mostantól kezdve csak és kizárólag jó bort fogok inni, kerül, amibe kerül; csak és kizárólag egyetlen főnököm lesz az életben: Orbán Viktort, a Fidesz – Magyar Polgári Szövetség elnökét elismerem vezetőnek, de elnökhelyettesi munkámat is fizetség nélkül végzem; igyekszem magam, amennyire lehet, függetleníteni mindenkitől, tehát nem lesz fölöttem senki, csak a jóisten; és lehetőleg mindig igazat fogok mondani.”

Bort, Viktort, Jóistent.

Igazat, lehetőleg.

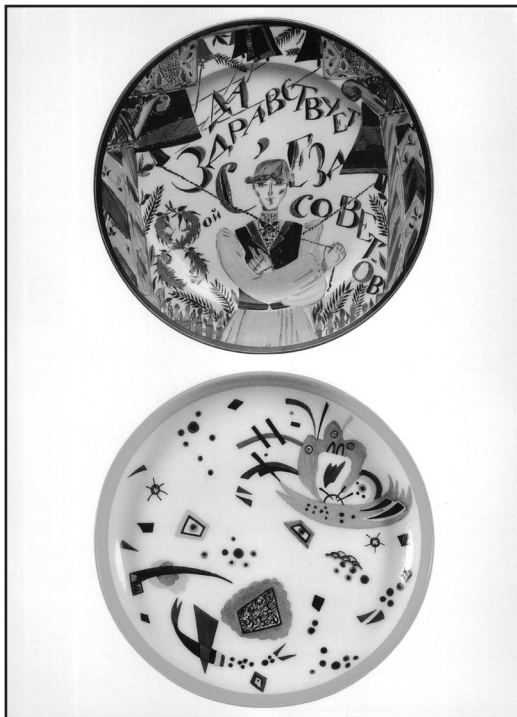
Gyilkos humor (3. szám)

A Szegedi Fegyház és Börtön, a Csillag 120 éves. Az ünneppsorozat részeként az Álló Idő Színháza bemutatta Karinthy Frigyes *A bűvös szék* című egyfelvonásosát. A nézőket a médiából toborozták...

...Megtudom, hogy a rabok azt tartják trendinek, aki tanul. Betűvetéstől a Sorbonne távoktatási programjáig ível a lehetőség. Bár az is igaz, hogy ez utóbbi magánkezdeményezés, de ők – mármint a bv – nem zárkoznak el semmitől. Ha már az elítélteknek a falak között kell eltölteniük azokat az éveket, amelyek szükségességéről megoszlanak még a szakértői vélemények is, akkor legalább abban akarnak partnerek lenni, amiben hinni lehet. Az pedig az értelmes időtöltés, az önképzés, a személyiség belső elmélyítése. Furán hangzanak ezek a lózungok az egykori ítélőtábla épületéből kimetszett titkárságon, főként hogy közben az ablak elé állított létrán megjelennek az iménti szürke ruhások visszafelé. Mondhat bárki, amit akar; szerintem meggondolták magukat, visszamásznak.

Ugyan mire mennének ki?! Hiszen a cellákba kényszerített ember személyisége nagyjából hat-hét év alatt bomlik föl, ennyi idő kell ahhoz is, hogy az elítélt kinti családja, szerelme, baráti köre lemondjon róla végleg. Még a büntetése nagyobb részét tölti, amikor már tudja, hogy egyedül van, és érzi: magára sem számíthat.

Ahogy itt mondják – annak ellenére, hogy sokan végigülték a 120 éves börtönszületésnap eseményeit, meghallgatták a hosszú büntetésről szóló konferencia felszólalóit –, a társadalomnak fogalma sincs, hogy mi a késztermék annak a csőnek a végén, amelynek az elején a jogrendet érvényesítve évtizedekre benyomja az elítéltet a börtönbe. A társadalom nem tudja, mit vár, csak megúszni akar néhány évtizedet. A bírók, az ügyészek nemigen érik meg, amikor az általuk negyven évre elítélt rab majd szabad emberként távozik a Csillagból. Ha ugyan...

Alekszandra Csekonyihina-Potoszkaja:
A csengőhúzó (8. szám)

Két monumentális publikáció-vállalkozás uralkodott ezen az évfolyamon. A 6. és a 7. számban Kovács Ákos monográfiának is beillő Pusztaszer-dolgozata, azaz Szent Istvánnak és az Árpád-kultusznak az összefonódása, a 11. számban a zsidónegyed rekonstrukciójának és a rekonstrukció mentális, valamint gazdasági lapszusainak kibogozása figyelmeztetett: iszonyú mélységek és magasságok tátonganak a kettészakadt ország hagyományvilágai között. A 3. számban próbálták minket átsegíteni a szakadékon a szerzők, és hozzátenni valamit – egy egész összeállításban (3. szám) – Gyurcsány Ferenc *Merjünk baloldaliak lenni* című vitaindító dolgozatához. Pedig igazán arra kellett volna választ keresni, hogy hogyan merjünk egyszerre baloldaliak, liberálisok, hazafiak és demokraták lenni. Ahogy visszafelé lepörgettem a lapot, kerestem-keresgéltem ilyet, de nem nagyon találtam. Talán majd húsz év múlva... (pszej)

Konrád György

Belépőbeszéd* (5. szám)

266

Nekem nagy öröm, hogy az én országom is tagja lesz az európai nemzetek közösségének. Azt remélem, hogy ez a társulás a magunkfajta szellemi háziiparosoknak is valamivel nagyobb teret nyit. A magyarok számára ez a május elseje egy hosszan tartó folyamat ünnepi állomása: tudjuk, és eldöntöttnek tartjuk, hogy hova tartozunk...

...Izmos optimizmusra van szükségünk ahhoz, hogy igaz belső örömmel mondhassuk: végre a helyünkön vagyunk, ennyi ide-oda csúszkálás után megnyugodhatunk, hazajöttünk, otthon vagyunk az európai nagycsaládban, zárjuk be a szekrénybe a sérelmek, neheztelések, becsapottságok, mellőzöttségek, önsajnálatok pátoszatát...

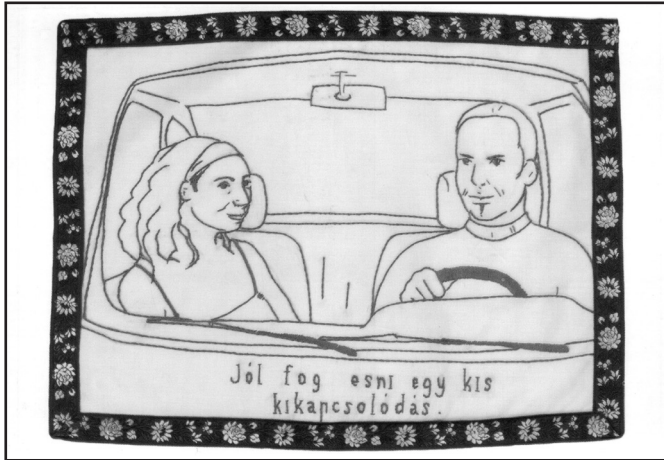
...Ennek a világvégi hangulatnak, amely a négyévenkénti választási kampányokat Magyarországon kíséri, az a nem lebecsülendő körülmény adja meg a komikumát, hogy a politikai ellentétek 1989 óta egyetlen életet sem követeltek, sőt még pofonokat se nagyon termettek.

A második világháború egymillió emberéletbe került, az ötvenhatos forradalom körülbelül tízezer életbe, az annus mirabilis, a csodálatos év, 1989 és ami belőle következett, a demokratikus folyamat egyetlen életbe sem került.

Kellemetlen hangulatot, csúnya beszédet, paranoiás ellenségeskedést és az újsütetű politikai osztályon belül hiú pöffeszkedést viszont sokat hozott a fordulat, amelyet szeretünk rendszerváltozásnak is nevezni...

---

* Elhangzott az Európa Kapujában c. nemzetközi konferencián a Parlamentben 2004. április 16-án.

Szabó Eszter Ágnes: Kikapcsolódás (5. szám)

Horváth Ferenc

A posztmodern szilveszter avagy konfettiszórás kalucsniban (12. szám)

Pár éve gázoltunk csak az izébe,
az új évezred nem ismert vizébe.
Fürkésztjük: még most sem lehet tudni,
hogy meddig elég a könnyű kalucsni.

267

Egy lépés minden esztendő csupán,
haladunk büszkén, ostobán, sután,
gyanútlanul és gyanakodva nézve
korunk ki tudja, mit rejtő vizére.

Üres a mérce, semmit sem mutat,
szemünk gumicsizma után kutat.
S mivel nem húzunk még bűvárruhát,
rikolthatnak a papírtrombiták.

Szórhatjuk a színes konfettiket,
szállhatnak, mint galoppon a tikett,
kigyózhat a légben szerpentinünk,
koccintgathatunk, hörpintgethetünk.

A hangulat vidám, szilveszteri,
szívünk, ahogy kell, reménnyel teli,
most nem kérdezzük, hogy arrébb mi van:
mulatunk egyet – még kalucsniban.

Ez életünk nagy dobása

**A szelektívet
a szelektívbe dobd,
így a hulladék
újra hasznos lesz!**

268

A papírt a papírba

A műanyagot
a műanyagba

A fémet a fémbe

De egyiket se a háztartási
hulladékba dobd.
Hisz mindennek megvan
a maga helye.

**Tudj meg többet
a honlapunkon!**

mohu.hu/mit-hova-dobjak

